

כאמור, 460 ל"י והמחיר לצריכה מקומית 310 ל"י בתוספת 300 ל"י מכס, בסך הכל 610 ל"י. יצרן, שהיה קונה סוכר ממחסן הערובה לשם ייצור לייצוא, שילם במזומנים 460 ל"י וחויב ב-300 ל"י מכס, ובסכום זה זוכה בעת הייצוא. אולם ההסדר הקיים איפשר לייצרנים לקנות את הסוכר ממחסן המשרד במחיר של 610 ל"י לכאורה לשם ייצור לשוק המקומי, להשתמש בו לייצור לשם ייצוא ולתבוע מאגף המכס החזרה במזומנים של סכום המכס בסך 300 ל"י, שהיה כלול במחיר. באופן כזה עלה לייצרן הסוכר 310 ל"י בלבד. אחרי שנתגלה, שייצרן אחד ניצל את הפרצה, נקבע באפריל 1971, שכל יצרן ישלם עבור טון סוכר 610 ל"י, ובעת הייצוא יקבל היצואן חזרה 150 ל"י בלבד כהישבון.

3. בינואר 1972 בוטל המכס על ייבוא סוכר, אך לעומת זאת הוטלה עליו תוספת המכס (היטל בטחון) בשיעור של 20%. לשנת 1972 קבע המשרד מחיר מכירה אחיד של 690 ל"י לטון סוכר, הן לשוק המקומי והן לייצור לשם ייצוא.

מחירי העלות בשנת 1972 הגיעו עד ל-230 דולר לטון בסוף השנה, והמחיר הממוצע היה כ-220 דולר שהן 924 ל"י ובתוספת 20% תוספת מכס, בסך 184 ל"י והוצאות מקומיות, לפי אומדן, בסך 39 ל"י. סך כל העלות של טון סוכר הייתה 1,147 ל"י בממוצע. ואילו מחיר המכירה לייצואנים, היה, כאמור 690 ל"י. תשומת הסוכר במוצרים לייצוא נאמדת לשנת 1972 בכ-10,000 טון ובהתאם לכך תסתכם באותה שנה התמיכה העקיפה, שאוצר המדינה נותן על יצוא שימורים ב-4.5 מליון ל"י בקירוב.

ממצאי מעקב

יבוא ממשלתי של בשר קפוא

דו"ח שנתי 21, עמ' 370

קניית בשר קפוא מדרום אמריקה בוצעו על ידי המשרד באמצעות שש חברות מסחריות; המשרד לא היה מוכן להתקשר עם ספק חדש, אלא אם זה האחרון הציע לספק בשר מבתי מטבחים, שלא היה אתם קשר באמצעות חברות אחרות, וזאת כדי למנוע, לפי דברי המשרד, תחרות בין החברות על הקשר עם אותם בתי מטבחים. ב-1966 קבעה הנהלת המשרד, שיש לקיים רמת מלאי, שתכסה צריכה של שלושה חודשים; המלאי בפועל לא הגיע לרמה הדרושה והיו תקופות, שבהן המלאי כיסה את הצריכה של פחות מחודש וחצי.

בסיכומיה והצעותיה לדו"ח שנתי 21, כפי שאושרו על ידי הכנסת (ראה דו"ח 22, עמ' 922), קיבלה ועדת הכספים את דעת הביקורת, שעל המשרד לשקול מחדש אם יש לשמור על העקרון בדבר דרכי ההתקשרות עם ספקים חדשים בכל הנסיבות; וקבעה, שעל המשרד לעשות כל מאמץ, כדי להבטיח אספקה סדירה של הכמויות הדרושות לקיום רמת המלאי הנאותה.

לא חלו שינויים בדרכי ההתקשרות. בינואר 1973 הודיע המשרד, ששקל את שיטת ההתקשרות הנוכחית והגיע למסקנה, שבנסיבות הנוכחיות אין לשנותה. בעקבות דיונים נוספים בוועדה העליונה לתכנון המשק לשעת חירום הוחלט לקיים רמת מלאי שתכסה צריכה של חודשיים, תוך מגמה להאריך את התקופה עד לשלושה חודשים. המלאי בפועל של בשר קפוא בשנת 1972 עלה משך כמחצית חודשי השנה על הצריכה של חודשיים, וביתר החודשים הוא התקרב אל צריכה זו.

לפי התקנות מותר להוביל בשה קפוא בכלי רכב מבודד בלבד. המשרד הפעיל את התקנות רק לגבי הסיטונאים שחויבו להוביל את הבשר שהם קונים מהמשרד, במכוניות מבודדות, אולם הוא עצמו הוסיף להוביל את הבשר מנמלי הפריקה אל בתי הקירור במשאיות פתוחות.

הליקוי תוקן.

הקרון למוצרי צמר ולמוצרים סינטטיים

דו"ח שנתי 21, עמ' 382

קביעת הערך המוסף והמוחלף. מאז היווסד הקרון ב-1962, חלו תמורות רבות במחירים ושינויים בשיטות הייצור, שחייבים היו להביא במקביל לשינויים בשיעורי הערך המוחלף והמוסף. הקרון נהגה לקבוע את תשלומי ההישבון וההטבות על בסיס שיעורי ערך מוחלף וערך מוסף, שלא הוערכו מחדש מדי תקופה, דבר העלול להביא להגדלת התשלומים מקופת המדינה.

בעקבות הביקורת, תוקנו שיעורי הערך המוסף והערך המוחלף והם פורסמו בהוראות הנוהל לקרן, שהוציא שר המסחר והתעשייה בראשית 1972.

באוקטובר 1970 הנהיגה הקרן שיטת חישוב של תצרוכת חומר הגלם, על פי הנהלת ספרים, שיטה הנהוגה על ידי שלטונות המכס לצורך חישוב הישבון מכס. הסדר זה התייחס רק להתחשבות הקשורה בחישוב הפחת במוצרים, שההיטלים עליהם נגבים גם לפי משקל. הביקורת העירה, שרצוי שהמשרד ישקול הרחבת השיטה, והחלתה על כלל המוצרים.

בינואר 1973 הודיע משרד המסחר והתעשייה, כי מתנהלים דיונים בדבר העברת הטיפול בגביית ההיטל ותשלום ההישבון לידי אגף המכס והבלו. תשלום ההטבות על היצוא ייעשה גם בעתיד על ידי הקרן, תוך התאמה לתשלומי ההישבון על ידי המכס.

אשראי לתשלום היטל. תקופות האשראי, שנקבעו ב-1962, לא התבססו על מדידות או חישובים; מאז לא עשה משרד המסחר והתעשייה למען קביעת תקופות ייצור ושיווק במטרה להגיע למחזוריות מציאותיות. הביקורת העלתה, שלגבי כלל המפעלים נקבעה בקרן הצמר מחזוריות יותר קטנה, לעתים כדי מחצה או שליש, מזו שנקבעה במחלקה למימון התעשייה במשרד.

הנהלת הקרן החליטה לצמצם את תקופות האשראי הגיתן ליצרנים, ליבוא לשם ייצוא, ולהשוותן לתקופות האשראי ולמחזוריות הייצור הנהוגות ביחידות האחרות של המשרד ובבנק ישראל. הוחלט, כי צמצום תקופות האשראי ייעשה בשלושה שלבים — בשנים 1971 ו-1972 ו-1973. משרד המסחר והתעשייה הודיע בינואר 1973, כי בשנים 1971 ו-1972 צומצמו ברוב ענפי המשנה תקופות האשראי בהתאם לתכנית. השלב השלישי שנועד לראשית 1973 נדחה, בגלל דיונים המתנהלים בדבר העברת גביית ההיטלים ותשלום ההישבון לידי אגף המכס והבלו.

על אף האמור בהוראות נוהל, שילמה הקרן, החל ממאוס 1969, למפעל אחד הישבון רק באותם שטרות, שכבר הגיע מועד פרעונם, ואת היתרה במוזמנים, במקום לשלם את ההישבון גם בשטרות, שעדיין לא הגיעו מועדי פרעונם.

בינואר 1972 בוטל ההסדר המיוחד עם המפעל, והקרן הפסיקה לשלם לו הישבון במוזמן, אלא בשטרות והתחייבויות שבידה, גם אם מועד פרעונם לא הגיע עדיין.

סיוע למפעל תעשייתי

דו"ח שנתי 20, עמ' 397

חברה בתל אביב המייצרת בדי צמר ומוצרי קונפקציה קיבלה בשנת 1967, באמצעות חברה להשקעות, הלוואה בסך 600,000 ל"י ללא ריבית וללא מועדי פרעון קבועים, למימון הקמת מפעל חדש בטבריה, שסווגה כאיזור פיתוח א'. הממשלה הפקידה את הסכום בחברה להשקעות וההלוואה ניתנה בתנאי, שאם תוך שנתיים לא יוקם המפעל החדש בטבריה, תהיה הממשלה רשאית לתבוע מהחברה להשקעות, שזו תדרוש את החזרת הסכום שהופקד על ידי הממשלה. המפעל החדש לא הוקם והכספים שהופקדו על ידי הממשלה לא הוחזרו לה.

בסיכומיה והצעותיה לדו"ח שנתי 20, כפי שאושרו על ידי הכנסת (ראה דו"ח 21, עמ' 830), ציינה ועדת הכספים בחומרה, שמשרד המסחר והתעשייה השקיע כספים במפעל התעשייתי המייצר בדי צמר וקונפקציה, בלא להבטיח שיתקיימו התנאים שהיוו בסיס להשקעה זאת, במיוחד התנאי של העברת המפעל לאיזור פיתוח.

בסוף דצמבר 1972 הודיע החשב הכללי, כי בישיבה שנתקיימה באותו חודש, בהשתתפותם של עובדים בכירים של החשב הכללי, משרד המסחר והתעשייה ובנק לפיתוח התעשייה, הוחלט לגבות את הסך של 600,000 ל"י מהחברה להשקעות, דרך החברה שקיבלה את ההלוואה בתנאי תשלום נוחים, ולשם כך להתחיל בדיונים עם שתי החברות.